

Suntcova Ekaterina (SZTE): *Az udmurt tankönyvek történeti szempontú kutatása (1938–1990)*

Az udmurt tankönyvkiadást történeti szempontból három szakaszra lehet osztani: a) 1920–1937; b) 1938–1990; c) az 1990-es évektől napjainkig (Kondratyjeva 2014). E korszakok sajátosságait számos politikai és történelmi tényező befolyásolta.

Előadásomban a második szakasszal fogok foglalkozni (első szakasról l. Suntcova 2023), azaz az udmurt nyelv oktatásának helyzetével az 1938 és 1990 közötti időszakban az Udmurt Autonóm Szocialista Tanácsköztársaságban. Az első, sikeres és tapasztalatokkal, kísérletekkel gazdag korszak után egy negatív időszak következett, elsősorban a sztálini politika és a II. világháború miatt.

A háború utáni időszakban az ún. „nemzeti iskolák” működési köre szűkült, 1950-re már egyetlen udmurt nyelvi középiskola sem maradt Udmurtiában (Vasziljeva–Voroncov 2013). Részben ennek köszönhetően is ebben az időszakban felgyorsult az udmurt és az orosz nyelv keveredése, az udmurt nyelv visszaszorulása. Az 1960-1970-es években, az állam nemzeti nyelvpolitikájának hatására a nem orosz népek nyelveit elavultnak és perspektíva nélkülinek kezdték tekinteni. Az 1980-1990-es évek fordulóján a társadalmi és gazdasági prioritások gyökeresen megváltoztak az országban. Az oktatási rendszerben is jelentős változások történtek: megkezdődött az anyanyelvek és kultúrák közéleti szerepének helyreállítása, az oktatási szférába való visszatérése, ezért tekinthető ez egy újabb korszakhatárnak.

A második korszakra vonatkozóan összesen 25 tankönyvet és a tanítást segítő anyagot találtam. Az 1940-es években jelennek meg Pozdejeva, Alekszandrov, Gorbusin, Konyuhova, Galicsanyin neveivel jelzett munkák. Mivel a politikai téren is változások történnek, ezért a tankönyvek tartalma és módszertana is jelentősen változik, főleg az oktatás nyelve kizárólag az orosz lett.

A vizsgálat szempontjai a következők: tematika, politikai-ideológiai tartalom, módszertan, a tankönyvekben tükröződő udmurt nyelvi sajátosságok (lexikális, morfológiai és szintaktikai szinten).

Az elemzett időszakban kiadott tankönyvekben erősen érződik az udmurt és orosz nyelvek keveredése, a terminológia viszont csak orosz nyelven van. A feladatok szintén tartalmazznak a kornak megfelelő szövegeket. Grammatikai leírásokban is egyre erősebb az orosz hatás, pl. a szórendet tekintve a mondatokban az orosz nyelvre jellemző szórend érződik.

Az udmurt nyelv kialakulásának és fejlődésének tanulmányozása nemcsak az irodalmi nyelv fejlődési szakaszainak bemutatása miatt fontos, hanem korunk számos olyan problémájának megoldásában is, amelyekkel az udmurt nyelv szembesül az államnyelv megvalósítása felé vezető úton.

Hivatkozások

Jedygarova, Sz. V. [Едыгарова С.В.] 2021. Порядок слов в удмуртском предложении и языковая идеология. (Word order in the udmurt sentence and language ideology). URL: (PDF) ПОРЯДОК СЛОВ В УДМУРТСКОМ ПРЕДЛОЖЕНИИ И ЯЗЫКОВАЯ ИДЕОЛОГИЯ (researchgate.net) (utolsó látogatás: 09.05.2023)

Kondratyeva, N.V. [Кондратьева Н.В.] 2014. Учебники и учебные пособия по удмуртскому языку как государственному: история и современное состояние. (Tankönyvek és kézikönyvek az udmurt nyelvről, mint államnyelvről: történelem és mai állapot). In: Многоязычие в образовательном пространстве. Сер. «Языковое и межкультурное образование» Министерство образования и науки РФ, ФГБОУ ВПО «Удмуртский государственный университет». 355-361.

Suntsova, E.O. 2023. Исследование учебников удмуртского языка с исторической точки зрения (1920–1937 гг.) (Az udmurt nyelvtankönyvek tanulmányozása történelmi szemszögből (1920-1937)). In: Argumentum 19, Debreceni Egyetemi Kiadó. 183–195.

Vasziljeva, O.I. – Voroncov, V.Sz. [Васильева О.И., Воронцов В.С.] 2013. Национальная школа в Удмуртии: история и современность. (Nemzeti iskola Udmurtiában: történelem és maaparság.) In: Ежегодник финно-угорских исследований. **2. 70-85.**